

Εισαγωγή της διεθνοποίησης στα προγράμματα σπουδών της ανώτατης εκπαίδευσης

Νίκη Αστεριώτη
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια MaHer

Abstract

In the modern age of the globalization of the knowledge society and economy, the issue of internationalisation in higher education occupies a prominent position in the strategy of the nations and the higher education institutions. In particular, the process of internationalising higher education curricula and learning outcomes is necessary for the development of the students' global prospects. This paper examines the contemporary approaches and directions of the teaching, learning and research processes in higher education institutions through a general overview of recent trends as well as the description of internationalisation actions at Australian universities. The literature review highlighted that higher education institutions in a European and global context have become more broad, active and innovative in their approaches to internationalisation. However, problems and challenges are identified when internationalising the higher education curricula, as it is a complex and multidimensional process that is often not supported actively by the academic staff at universities. Internationalised learning outcomes for all students are an important necessity of higher education that requires long-term commitment, support and resources.

Keywords

Internationalisation, higher education, curriculum, global citizenship.

Περίληψη¹

Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης της κοινωνίας και της οικονομίας της γνώσης το ζήτημα της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης κατέχει υψηλή θέση στην στρατηγική των κρατών και των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Ειδικά, η διαδικασία της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση και των μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι αναγκαία για την ανάπτυξη παγκόσμιων προοπτικών στους φοιτητές. Στην παρούσα εργασία εξετάζονται οι σύγχρονες προσεγγίσεις και κατευθύνσεις διεθνοποίησης των διαδικασιών της διδασκαλίας, της μάθησης και της έρευνας στα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης μέσα από τη γενική επισκόπηση των τάσεων αλλά και την περιγραφή των δράσεων διεθνοποίησης στα πανεπιστήμια της Αυστραλίας. Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας

¹ Η εργασία αυτή έγινε υπό την επίβλεψη του καθηγητή Διονύση Κλάδη.

ανέδειξε ότι τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο γίνονται περισσότερο ευρεία, ενεργητικά και καινοτόμα στις προσεγγίσεις διεθνοποίησής τους. Ωστόσο, διακρίνονται εμπόδια και προκλήσεις κατά την εισαγωγή της διεθνοποίησης στα προγράμματα σπουδών της ανώτατης εκπαίδευσης στο βαθμό που αποτελεί μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία συχνά δεν ενισχύεται ενεργά από το ακαδημαϊκό προσωπικό των πανεπιστημίων. Η διεθνοποιημένη μάθηση για το σύνολο των φοιτητών αποτελεί μια σημαντική αναγκαιότητα της ανώτατης εκπαίδευσης που απαιτεί μακροπρόθεσμη δέσμευση, υποστήριξη και πόρους.

Λέξεις κλειδιά

Διεθνοποίηση, ανώτατη εκπαίδευση, πρόγραμμα σπουδών, παγκόσμια πολιτειότητα.

Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνία και οικονομία της γνώσης απαιτούν συνεχώς τον επανασχεδιασμό και εκσυγχρονισμό του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης ώστε να είναι σε θέση να παρέχει τις κατάλληλες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες στους αποφοίτους του για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων παγκόσμιων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών προκλήσεων. Καίριο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση είναι η διεθνοποίηση των δομών και των διαδικασιών διδασκαλίας, μάθησης και έρευνας. Τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, οι εθνικές κυβερνήσεις και οι υπερεθνικοί οργανισμοί έχουν γίνει περισσότερο ευρείς, ενεργητικοί, περιεκτικοί και καινοτόμοι στις προσεγγίσεις τους όσον αφορά τη διαδικασία διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό στους φορείς χάραξης πολιτικής ότι η προώθηση της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση είναι αναγκαία για την ανάπτυξη της καινοτομίας και της βελτίωσης της ποιότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, της διδασκαλίας και μάθησης, καθώς και για την προετοιμασία των φοιτητών να ζήσουν και να εργαστούν στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον (De Wit, 2015).

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2015) για τη διεθνοποίηση στην ανώτατη εκπαίδευση, παρατηρείται ότι της δίνεται αύξουσα σημασία τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Είναι σαφές ότι η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης επηρεάζεται από την παγκοσμιοποίηση των σύγχρονων κοινωνιών και οικονομιών καθώς κι από τη σημασία που δίνεται στην παραγόμενη γνώση. Η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει την ανώτατη εκπαίδευση σε έντονη κινητικότητα ιδεών, φοιτητών και ακαδημαϊκών και σε διευρυμένες δυνατότητες συνεργασιών και παγκόσμιας διάδοσης της γνώσης. Ταυτόχρονα, έχει

εισαγάγει νέους στόχους, δραστηριότητες και εμπλεκόμενους φορείς όσον αφορά τη διαδικασία της διεθνοποίησης (IAU, 2012:1). Επομένως, η διαδικασία της διεθνοποίησης φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα δράσης των κρατών και των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης για την προβολή τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Όμως, δεν υπάρχει ένα μοντέλο διεθνοποίησης που να ταιριάζει και να υιοθετείται από όλα τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Αυτό προκύπτει καθώς οι μορφές διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση καθορίζονται από ένα δυναμικό συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και ακαδημαϊκών λογικών και κινήτρων (De Wit κ.ά., 2015: 27).

Στην παρούσα εργασία, θα μελετηθεί αρχικά η έννοια της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης των κοινωνιών και της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας της γνώσης. Θα αναλυθεί η δυνατότητα της ανώτατης εκπαίδευσης να εκπαιδεύσει κοινωνικά υπεύθυνους παγκόσμιους πολίτες και μελλοντικούς επαγγελματίες με διεθνείς προοπτικές και διαπολιτισμικές ικανότητες. Στη συνέχεια εξετάζονται οι σύγχρονες τάσεις, προσεγγίσεις και μορφές διεθνοποίησης στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης μέσα από μία γενική επισκόπηση ώστε να υπογραμμιστεί η ουσία της διεθνοποίησης και προς τα πού χρειάζεται να στοχεύει. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη μελέτη της διαδικασίας διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών και κατ'επέκταση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στα πανεπιστημιακά ιδρύματα, αφενός, καταγράφοντας τα εργαλεία, τα εμπόδια και τις προκλήσεις ανάπτυξης αυτού του μοντέλου διεθνοποίησης, και αφετέρου, περιγράφοντας, ως μελέτη περίπτωσης, το σχέδιο δράσης διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση της Αυστραλίας.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια απόπειρα καταγραφής, αξιολόγησης και ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας, που πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Σκοπός της είναι να εξετάσει την προσέγγιση της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών αναφορικά και με τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Το υπό μελέτη θέμα είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί επισημαίνει τη σημασία της εστίασης των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στη στρατηγική της διεθνοποίησης και υπογραμμίζει την αξία των διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών για την ανάπτυξη παγκόσμιων προοπτικών στους αποφοίτους.

Στόχος είναι επομένως, να κατανοηθούν οι πτυχές του υπό διερεύνηση θέματος, όπως παρουσιάζεται στις πρόσφατες βιβλιογραφικές πηγές.

Για τον εντοπισμό και τη μελέτη της σχετικής, με το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκαν κατάλογοι βιβλιοθηκών και μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο. Λέξεις και φράσεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν για την αναζήτηση ήταν μεταξύ άλλων, «διεθνοποίηση», «ανώτατη εκπαίδευση», «παγκόσμιος πολίτης», «πρόγραμμα σπουδών» και «διεθνοποίηση προγράμματος σπουδών».

1. Διεθνοποίηση και Ανώτατη Εκπαίδευση

1.1. Η εκπαίδευση πολιτών και επαγγελματιών στο παγκόσμιο περιβάλλον

Η εκπαίδευση στην παγκόσμια πολιτειότητα (global citizenship) σχεδιάστηκε ως αντίδραση στις πιέσεις και στις αντιφατικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης και η ενσωμάτωση της στα προγράμματα σπουδών της ανώτατης εκπαίδευσης περιλαμβάνει την απόκτηση μιας βαθύτερης γνώσης για τον κόσμο, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης για τους άλλους πολιτισμούς και την ανάπτυξη του αισθήματος ευθύνης για την πορεία του κόσμου (Galino, 2015:17). Σήμερα, οι απόφοιτοι της ανώτατης εκπαίδευσης χρειάζονται ιδιαίτερες δεξιότητες, παγκόσμια συναίσθηση και γνώσεις για την επιτυχή τους επικοινωνία και συμμετοχή σε έναν ποικιλόμορφο, διασυνδεδεμένο και αλληλεξαρτώμενο κόσμο (Williams & Lee, 2015: xi). Ως εκ τούτου, τα ιδρύματα και οι εμπλεκόμενοι φορείς πολιτικής της ανώτατης εκπαίδευσης γίνονται περισσότερο προσεκτικοί στις πρωτοβουλίες διεθνοποίησης, ώστε να υποστηρίζουν τους ευέλικτους διεθνείς φοιτητές και να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη ικανοτήτων παγκόσμιας πολιτειότητας, οι οποίες περιλαμβάνουν διεθνείς οπτικές για τον εντοπισμό και την επίλυση προβλημάτων που διαπερνούν τα πολιτισμικά όρια και τα όρια των ακαδημαϊκών πεδίων (Leask & Bridge, 2013).

Η παγκόσμια πολιτειότητα είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο στις προσεγγίσεις διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς κύριο παραγόμενο αποτέλεσμα της διεθνοποιημένης εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων στους αποφοίτους ώστε να ζουν και να εργάζονται σε μια παγκόσμια κοινωνία (De Wit κ.ά., 2015:51). Ο παγκόσμιος πολίτης (global citizen)

διακρίνεται από τη γνώση του για την ύπαρξή του μέσα στον κόσμο, την αίσθηση της συμβίωσής του με τους άλλους πολίτες του κόσμου κι από ένα σύνολο δυνατοτήτων που ενεργοποιούν τη δράση του μέσα στον κόσμο, όπως είναι η ανοιχτή στάση, η ανοχή, ο σεβασμός και η υπευθυνότητα (Lilley, 2014:4). Έτσι, ως παγκόσμια ικανότητα (global competence) γίνεται αντιληπτή ως η ενεργός συμμετοχή του πολίτη στην κοινωνία έχοντας ανοιχτό μυαλό, ενώ προσπαθεί να κατανοήσει τα πολιτισμικά πρότυπα και τις προσδοκίες των άλλων, αξιοποιώντας αυτές τις γνώσεις για να αλληλοεπιδράσει, να επικοινωνήσει και να εργαστεί αποτελεσματικά έξω από το τοπικό περιβάλλον (Hunter, 2006, *όπ.α.* στο Dewey & Duff, 2009:491). Συνεπώς, η παγκόσμια πολιτειότητα δομείται τόσο από την κοινωνική διάσταση όσο κι από την επαγγελματική πορεία των ατόμων. Η εξίσου εστίαση στην απασχολησιμότητα προέρχεται από την εστίαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων (skills) και οικονομικής ανταγωνιστικότητας (competitiveness) παράλληλα των ικανοτήτων της κατανόησης (understanding) και της δράσης (action) και συμπληρωματικά με τη γνώση (knowledge) που παράγεται (De Wit κ.ά., 2015:51). Ωστόσο, η παγκόσμια πολιτειότητα είναι περισσότερο από μια τεχνική ικανότητα. Αποτελεί μια, συνεχούς ανάπτυξης, νοοτροπία, διάθεση και στάση απέναντι στους άλλους και στον κόσμο, που υποστηρίζεται από ηθικές, μετασχηματιστικές αξίες και ώριμη, κριτική, διασυνδεδεμένη σκέψη (Lilley, 2014: 4).

Οι ικανότητες του παγκόσμιου πολίτη χρειάζεται να υποστηρίζονται και να αναπτύσσονται καθ'όλη τη διάρκεια της φοιτητικής εμπειρίας για να μπορέσουν να εφαρμοστούν και να επεκταθούν αποτελεσματικά και μετά την αποφοίτηση (Williams & Lee, 2015, σ. xi). Έτσι, τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης υιοθετούν την προώθηση της εκπαίδευσης για την παγκόσμια πολιτειότητα ως αναπόσπαστο μέρος της ολιστικής εξέλιξης των φοιτητών μέσα από ένα εύρος πρωτοβουλιών εφαρμοζόμενων στα προγράμματα σπουδών αλλά και συμπληρωματικά σε αυτά (Galipova, 2015:17). Για παράδειγμα, η ανάπτυξη των ικανοτήτων παγκόσμιας πολιτειότητας είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα από την προσέγγιση θεμάτων παγκοσμίου ενδιαφέροντος, όπως είναι η κοινωνική ανισότητα, ο πολιτισμικός πλουραλισμός και η διαπολιτισμική συνεργασία, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.ο.κ.. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις μπορούν να συμβούν σε πολλαπλά σημεία της ακαδημαϊκής πορείας των φοιτητών μέσα από τα μαθήματα γενικού περιεχομένου, τις ερευνητικές εργασίες και μελέτες, τις

ειδικεύσεις και τα δευτερεύοντα αντικείμενα σπουδών, την πρακτική άσκηση και τη συμμετοχή σε εθελοντικά προγράμματα παροχής υπηρεσιών (Galinaova, 2015:31).

Κινητήρια δύναμη πίσω από την εκπαίδευση στην παγκόσμια πολιτειότητα είναι οι ακαδημαϊκοί και οι επαγγελματίες (professionals) της ανώτατης εκπαίδευσης και ως εκ τούτου, χρειάζεται να αναπτύξουν τις δικές τους παγκόσμιες ταυτότητες ώστε να καθοδηγήσουν τους φοιτητές προς την οικοδόμηση της διεθνούς αντίληψης και την ανάπτυξη διεθνών, παγκόσμιων και διαπολιτισμικών ικανοτήτων (Galinaova, 2015:31). Το ακαδημαϊκό διδακτικό προσωπικό που έχει την επιθυμία να υποστηρίξει το μετασχηματισμό των φοιτητών σε ευαισθητοποιημένους παγκόσμιους πολίτες και επαγγελματίες δε χρειάζεται απλώς θεωρητικές γνώσεις, αλλά πρέπει και να εστιάσει στην πρακτική εφαρμογή και χρήση μοντέλων διεθνοποίησης (Williams & Lee, 2015: xii). Έτσι, η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης είναι μια στρατηγική μείζονος εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης σχεδιασμένη για να εξασφαλίσει ότι η ανώτατη εκπαίδευση παράγει φοιτητές με παγκόσμια σκέψη και γνώση, ικανούς να ενταχθούν στην παγκόσμια αγορά εργασίας άμεσα και χωρίς προηγούμενη προετοιμασία (Mestenhauser, 2015:5).

1.2. Διεθνοποίηση Ανώτατης Εκπαίδευσης: Εννοιολογικό πλαίσιο

Η διεθνοποίηση στην ανώτατη εκπαίδευση δεν αποτελεί μια νέα έννοια. Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν εξ αρχής διεθνή χαρακτήρα όσον αφορά την καθολικότητα της παραγόμενης γνώσης και έρευνας, ενώ ταυτόχρονα είναι μια διεθνής κοινότητα ακαδημαϊκών και φοιτητών (Knight & De Wit, 1995: 6, 7). Το πεδίο δράσης των περισσότερων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων είναι πλέον το παγκόσμιο τοπίο. Ως αποτέλεσμα, πολλά πανεπιστήμια είναι πολυεθνικά ιδρύματα και χρειάζονται ολοκληρωμένες στρατηγικές διεθνοποίησης για να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο ανταγωνιστικό χαρακτήρα της προσέλκυσης διεθνών φοιτητών και ακαδημαϊκών. Σε μια όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη κοινότητα γνώσης είναι σημαντικό για τα ιδρύματα να χαράξουν μια επίσημη στρατηγική βασισμένη στη συστηματική έρευνα και ανάλυση του διεθνούς τοπίου της ανώτατης εκπαίδευσης. Αυτό επιχειρείται μέσα από τη χάραξη ενός σχεδίου με συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους καθώς και συγκεκριμένα μέσα μέτρησης της προόδου. Είναι πλέον απαραίτητο να αυξηθεί η

διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας ανώτατης εκπαίδευσης μέσω της καινοτομίας και της διαφοροποίησης στις μορφές παροχής της ώστε να καλυφθεί η αυξανόμενη παγκόσμια ζήτηση για ανώτατη εκπαίδευση (Blessinger, 2015).

Η έννοια της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση είναι πολύπλοκη καθώς αναγνωρίζεται η σχέση της με τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης και της περιφερειοποίησης και επισημαίνεται ο ρόλος της σε αυτές. Δεν είναι επαρκής πλέον ο ορισμός της ως: *«η διαδικασία ενσωμάτωσης μιας διεθνούς, διαπολιτισμικής, ή παγκόσμιας διάστασης στον σκοπό, στις λειτουργίες και στην παροχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης»* (Knight, 2008, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015: 45).

Έτσι, ο ορισμός της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης εμπλουτίστηκε το 2015 από τη σχετική μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως εξής: *«η σκόπιμη διαδικασία ενσωμάτωσης μιας διεθνούς, διαπολιτισμικής ή παγκόσμιας διάστασης στο σκοπό, στις λειτουργίες και στην παροχή της μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της εκπαίδευσης και της έρευνας για όλους τους φοιτητές και το προσωπικό, και να υπάρξει ουσιαστική συνεισφορά στην κοινωνία»* (De Wit κ.ά., 2015: 29).

Ο παραπάνω ορισμός υποδηλώνει ότι η διεθνοποίηση αποτελεί πλέον μια στοχευμένη και προγραμματισμένη διαδικασία σκέψης, απόφασης και δράσης μέσα σε ένα πλαίσιο μελλοντικής κατεύθυνσης που αποσκοπεί στην ενίσχυση και βελτίωση της απόδοσης και της ποιότητας των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Αποτυπώνεται η στροφή των πολιτικών διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης προς περισσότερο περιεκτικές δράσεις με μεγαλύτερη εστίαση στα προγράμματα σπουδών και στα μαθησιακά αποτελέσματα, παράλληλα με τις στρατηγικές και τα προγράμματα κινητικότητας. Επιδιώκεται, επομένως, η διεθνοποίηση για όλους τους φοιτητές μέσα από τα διεθνοποιημένα προγράμματα σπουδών και όχι μόνο για αυτούς που έχουν τη δυνατότητα και την ευκαιρία κινητικότητας. Περιλαμβάνει, επίσης, το προσωπικό των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δεδομένου ότι η διεθνοποίηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δική τους ενεργό συμμετοχή και δέσμευση, τόσο επιστημονικά όσο και λειτουργικά. Ταυτόχρονα, υπογραμμίζεται με τον προηγούμενο ορισμό η φύση της διεθνοποίησης ως μέσου για την ενίσχυση της ποιότητας της διδασκαλίας και

μάθησης, της έρευνας και της επίδρασης στην κοινωνία, κι όχι ως αυτοσκοπού με εστίαση στα οικονομικά κίνητρα των ιδρυμάτων (De Wit, 2016).

1.3. Διεθνοποίηση Ανώτατης Εκπαίδευσης: Σύγχρονες τάσεις και προσεγγίσεις

Παρόλο που η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης ορίζεται από διαφορετικών διαστάσεων κίνητρα και λογικές σε παγκόσμιο, περιφερειακό, εθνικό και ιδρυματικό επίπεδο, εντοπίζονται κοινοί στόχοι και σκοποί για την ενίσχυση της διαδικασίας διεθνοποίησης, οι οποίοι εξελίσσονται συνεχώς. Για παράδειγμα, οι στόχοι αυτοί αφορούν τα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, τη φήμη και την προβολή των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, όπως αποτυπώνονται στις παγκόσμιες κατατάξεις (rankings), την ανταγωνιστικότητα για την προσέλκυση ταλαντούχων φοιτητών και ακαδημαϊκών, τους προβληματισμούς για τις σύγχρονες δημογραφικές τάσεις και την εστίαση στην απασχολησιμότητα και στην κοινωνική δέσμευση των αποφοίτων (De Wit κ.ά., 2015:27). Έτσι, προκύπτουν νέες μορφές διεθνοποίησης, όπως παραρτήματα πανεπιστημίων στο εξωτερικό, προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με παγκόσμια εμβέλεια (π.χ. e-learning), διεθνή εκπαιδευτικά δίκτυα ιδρυμάτων, μορφές δηλαδή που συμπληρώνουν τις παραδοσιακές πρωτοβουλίες διεθνοποίησης της κινητικότητας και της διεθνούς συνεργασίας στην έρευνα (IAU, 2012:2).

Κυρίαρχη κινητήρια δύναμη για τις τάσεις διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση αποτελούν οι σύγχρονες οικονομικές επιταγές. Η διεθνής προσέλκυση φοιτητών, η προετοιμασία των αποφοίτων για την παγκόσμια αγορά εργασίας, η προσέλκυση παγκόσμιων ταλέντων για την οικονομία της γνώσης, η διασυνοριακή μετάδοση της εκπαίδευσης και η ανάπτυξη ικανοτήτων έχουν καταστεί σημαντικοί πυλώνες της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης. Έχουν εμφανιστεί ποικίλοι τρόποι που εκφράζουν την παραπάνω σχέση όπως, η εμφάνιση εθνικών και παγκόσμιων κερδοσκοπικών συγχωνεύσεων στην ανώτατη εκπαίδευση, εκπαιδευτικά κέντρα και πανεπιστημιακές έδρες εκτός συνόρων, διαδικασίες δημιουργίας παραρτημάτων, ηλεκτρονική μάθηση και μαζικά διαδικτυακά ανοιχτά μαθήματα (Massive Online Open Courses/MOOCs) (De Wit, κ.ά., 2015: 43).

Προαναφέρθηκε ότι παραδοσιακή προσέγγιση της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί η διεθνής εξερχόμενη και εισερχόμενη κινητικότητα. Η κινητικότητα φοιτητών για μέρος των σπουδών τους στο εξωτερικό για την απόκτηση πιστωτικών μονάδων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις ευρωπαϊκές πολιτικές, όπως φαίνεται κι από τις αυξημένες ροές χρηματοδότησης προς αυτή. Έρευνα για τον αντίκτυπο του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus επιβεβαιώνει την επιτυχία της δράσης, ιδιαίτερα από την άποψη της απασχολησιμότητας των συμμετεχόντων φοιτητών. Γίνεται φανερό ότι όσοι πραγματοποιούν σπουδές στο εξωτερικό κερδίζουν γνώσεις σε συγκεκριμένους επιστημονικούς κλάδους και επίσης, ενισχύουν τις βασικές κάθετες ικανότητες που αξιολογούνται θετικά από τους εργοδότες της παγκόσμιας αγοράς εργασίας (De Wit κ.ά., 2015:46). Παράλληλα, η διεθνής συνεργασία στην έρευνα και την καινοτομία τίθεται ως μία από τις προτεραιότητες των δράσεων διεθνοποίησης που αναλαμβάνουν τα ιδρύματα. Ωστόσο, παρατηρείται μια στροφή από την προσέλκυση διεθνών φοιτητών για βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη προς την προσέλκυση ταλαντούχων διεθνών φοιτητών και ερευνητών ακαδημαϊκών για την κάλυψη των αναγκών του χώρου της ανώτατης εκπαίδευσης και της βιομηχανίας σε ζητήματα έρευνας και καινοτομίας (De Wit κ.ά., 2015: 29).

Ταυτόχρονα, οι εξελίξεις που σημειώνονται στις προσεγγίσεις κινητικότητας προγραμμάτων, ερευνητικών έργων και ιδρυμάτων καθορίζουν την ανάπτυξη της διασυνοριακής ή διακρατικής εκπαίδευσης. Η διασυνοριακή εκπαίδευση ορίζεται ως η μάθηση που οδηγεί σε απόκτηση τίτλου σπουδών ή απλώς πιστωτικών μονάδων και αφορά φοιτητές που διαμένουν σε διαφορετική χώρα από την έδρα του ιδρύματος - πάροχου της εκπαίδευσης (O' Mahony, 2014, όπ.α. στο De Wit κ.ά, 2015:48). Θεωρείται ως μια φάση της παγκοσμιοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης που αφορά από τις διασυνοριακές μετακινήσεις φοιτητών και την ανάπτυξη παραρτημάτων των πανεπιστημίων σε άλλες χώρες έως τη ψηφιακή ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών (Varghese, 2013, όπ.α. στο De Wit κ.ά. 2015: 48). Η ανάπτυξη των μοντέλων διασυνοριακής εκπαίδευσης προκύπτει καταρχήν από τις διεθνείς σχέσεις των συνεργαζόμενων κρατών στο επίπεδο των ιστορικών, πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών δεσμών τους, τις προσφερόμενες γλώσσες των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης και την παρουσία μεταναστών (De Wit κ.ά., 2015: 279).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, τα κράτη και τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης γίνονται περισσότερο δραστήρια στη διεύρυνση του πεδίου των διεθνών δραστηριοτήτων τους. Συγκεκριμένα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο κύριος στόχος είναι η αύξηση του αριθμού εισερχόμενων και εξερχόμενων φοιτητών στο πλαίσιο ανάπτυξης συνεργασιών και ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών και των ιδρυμάτων τους, όπως φαίνεται κι από τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ταυτόχρονα, οι εθνικές κυβερνήσεις και τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Αυστραλία, αναγνωρίζοντας τη σημασία της απασχολησιμότητας των φοιτητών σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, στρέφουν την προσοχή τους σε δράσεις για βραχυπρόθεσμες σπουδές των φοιτητών στο εξωτερικό καθώς και σε διαδικασίες διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών τους και των μαθησιακών αποτελεσμάτων των εγχώριων φοιτητών (De Wit κ.ά., 2015:44).

Αν και η κινητικότητα υπήρξε η πιο προφανής πλευρά της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, περισσότερη προσοχή δίνεται τώρα στις μορφές διεθνοποίησης που περικλείουν τις κύριες διαστάσεις της αποστολής των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης (εκπαίδευση, έρευνα, προσφορά στην κοινωνία) και ενσωματώνονται στο ήθος και τις βασικές λειτουργίες της ανώτατης εκπαίδευσης. Απάντηση απέναντι στην πολυπλοκότητα των διαστάσεων των σύγχρονων εξελισσόμενων τάσεων διεθνοποίησης αποτελεί η έννοια της ολικής διεθνοποίησης (comprehensive internationalization). Επομένως, δίνεται έμφαση στην ανάγκη ανάπτυξης μιας προσέγγισης σε επίπεδο ιδρυμάτων, η οποία μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην εκπλήρωση της αποστολής των ιδρυμάτων. Ως «ολική διεθνοποίηση» ορίζεται η δέσμευση των ιδρυμάτων, όπως επιβεβαιώνεται μέσα από τις δράσεις τους, να εισαγάγουν διεθνείς και συγκριτικές οπτικές σε όλες τις διαστάσεις της αποστολής της ανώτατης εκπαίδευσης. Η δέσμευση αυτή θεωρείται απαραίτητο να υιοθετηθεί από την ηγεσία, τη διοίκηση, το ακαδημαϊκό προσωπικό, τους φοιτητές και το σύνολο των μονάδων υπηρεσιών και στήριξης των ιδρυμάτων και να μην αποτελεί απλώς επιθυμητή δυνατότητα. Η ολική διεθνοποίηση δεν επιδρά μόνο στο σύνολο του ακαδημαϊκού χώρου αλλά και στα εξωτερικά πλαίσια αναφοράς, τις συνεργασίες και τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα ιδρύματα (Hudzik, 2011:10).

Συνοψίζοντας, εντοπίζονται στη βιβλιογραφία δύο τάσεις στις σύγχρονες πολιτικές και στα προγράμματα διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση, οι οποίες συνεχώς εξελίσσονται και γίνονται περισσότερο αλληλένδετες. Η πρώτη τάση είναι η εξωτερική διεθνοποίηση (*internationalization abroad*), η οποία αντιπροσωπεύει όλες τις μορφές εκπαίδευσης έξω από τα εθνικά σύνορα και αφορά την κινητικότητα προσώπων, έργων, προγραμμάτων και πάροχων εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές που επιλέγουν δράσεις κινητικότητας μπορούν να επιδιώκουν είτε απόκτηση και αναγνώριση πιστωτικών μονάδων μέσα από τη συμμετοχή τους σε βραχυπρόθεσμα διεθνή προγράμματα, π.χ. το πρόγραμμα κινητικότητας Erasmus, είτε απόκτηση τίτλων σπουδών, εφόσον εγγραφούν σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών στο εξωτερικό. Ωστόσο, η κινητικότητα του ακαδημαϊκού προσωπικού έχει αναπτυχθεί λιγότερο στρατηγικά τις τελευταίες δεκαετίες. Είναι όμως δυνατόν να αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία μέσω της διεθνοποίησης στα προγράμματα σπουδών (De Wit κ.ά., 2015:45). Παράλληλα, στην κινητικότητα του διοικητικού προσωπικού των ιδρυμάτων δίνεται ακόμα λιγότερο προσοχή παρόλο που ένας μικρός αριθμός ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης προσφέρουν ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης ως μέρος της πολιτικής τους όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό. Γενικά, γίνεται κατανοητό ότι η διεθνής κινητικότητα ακαδημαϊκών και διοικητικών έχει ανάγκη μεγαλύτερης προσοχής και ενίσχυσης σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ιδρυμάτων (De Wit κ.ά., 2015:47). Η δεύτερη τάση εκφράζει την κατ'οίκον διεθνοποίηση (*internationalization at home*) που είναι σαφέστερα προσανατολισμένη στα προγράμματα σπουδών και επικεντρώνεται σε δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη διεθνούς και παγκόσμιας κατανόησης και διαπολιτισμικών ικανοτήτων (De Wit κ.ά., 2015:45). Τελικώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η διεθνοποίηση δεν είναι μόνο η γεωγραφική επέκταση των ιδρυμάτων εκτός των εθνικών συνόρων, αλλά κυρίως ο εσωτερικός μετασχηματισμός τους για να καταστούν διεθνοποιημένα από κάθε άποψη. Τουλάχιστον επιβάλλει στην ανώτατη εκπαίδευση νέες απαιτήσεις σε όλα τα επίπεδα, διευρύνοντας έτσι την αποστολή, το όραμα και τις αξίες της (Blessinger, 2015).

2. Διεθνοποίηση και προγράμματα σπουδών Ανώτατης Εκπαίδευσης

2.1. Ορισμός και περιεχόμενο

Ο σχεδιασμός και η οργάνωση ενός προγράμματος σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί μια διαδικασία υψηλού επιπέδου που καθορίζει τη διδασκαλία και μάθηση μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για την απόκτηση είτε πιστωτικών μονάδων είτε τίτλου σπουδών. Οι διαφορετικοί εμπλεκόμενοι φορείς και το διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο κάθε ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης οδηγούν σε διαφορετική προσέγγιση της διαδικασίας σχεδιασμού των προγραμμάτων σπουδών. Τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη αφορούν τους στόχους, το περιεχόμενο, τη δομή, τους φοιτητές, τις διδακτικές διαδικασίες, τους πόρους, την αξιολόγηση και την προσαρμογή (O' Neill, 2015: 7, 8).

Το πρόγραμμα σπουδών είναι το αποτέλεσμα της δυναμικής αλληλεπίδρασης των εκπαιδευτικών διαδικασιών της διδασκαλίας και της μάθησης και αντανακλά το περιεχόμενο και τις εμπειρίες μέσα κι έξω από το αμφιθέατρο, τα σκόπιμα και ακούσια μηνύματα, τα σαφή και έμμεσα αποτελέσματα (Leask, 2013a: 5). Κατά τη διαδικασία διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών και κατ'επέκταση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα προγράμματα σπουδών γίνονται αντιληπτά ως ένα σύνολο συστατικών στοιχείων. Αυτά αφορούν το τυπικό (formal), το άτυπο (informal) και το κρυφό (hidden) μέρος κάθε προγράμματος σπουδών (Leask, 2013a: 4).

Ως τυπικό πρόγραμμα σπουδών ορίζονται οι ταξινομημένες διαδικασίες και εμπειρίες διδασκαλίας και μάθησης που οργανώνονται γύρω από τους καθορισμένους τομείς περιεχομένου, τα θέματα και τις πηγές πληροφοριών, δηλαδή σχετίζεται με την εξεταστέα ύλη του προγράμματος και όλες τις σχετικές σχεδιαζόμενες δραστηριότητες. Τα μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται με διάφορους τρόπους, όπως τις τελικές εξετάσεις, ποικίλα είδη εργασιών, εργαστηριακά μαθήματα κι άλλες πρακτικές δραστηριότητες (Leask, 2013a: 4).

Ταυτόχρονα, ως άτυπο πρόγραμμα σπουδών θεωρούνται οι πρόσθετες και προαιρετικές μη-αξιολογήσιμες δραστηριότητες και υπηρεσίες των φοιτητών που μπορεί να ενισχύσουν τη μαθησιακή εμπειρία (De Wit κ.ά., 2015:50). Τέτοιου είδους δράσεις συνεισφέρουν και καθορίζουν την κουλτούρα των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης

και αποτελούν σημαντικό μέρος του πλαισίου μέσα στο οποίο θεσπίζεται το πρόγραμμα σπουδών (Leask, 2013a: 4).

Η Leask (2015, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015:50) επισημαίνει και την ύπαρξη του κρυφού στοιχείου ενός προγράμματος σπουδών. Το ορίζει ως τα έμμεσα και συχνά ακούσια μηνύματα που εκφράζουν ποια και ποιων γνώση είναι σημαντική και εκτιμάται, όπως γίνεται αντιληπτό μέσα από την επιλογή των συγγραμμάτων και των βιβλιογραφικών αναφορών και μέσα από την οργάνωση των δραστηριοτήτων εντός και εκτός εκπαιδευτικού πλαισίου (Leask, 2013a: 5).

2.2 Διεθνοποίηση προγραμμάτων σπουδών ως διαδικασία: προσεγγίσεις και εργαλεία

Οι διεθνείς φοιτητές και η εξερχόμενη κινητικότητα ενισχύουν τις ευκαιρίες για ουσιαστική συνεργασία με διαφορετικούς πολιτισμούς και κοσμοθεωρίες. Ωστόσο, η διεύρυνση της νοοτροπίας και των διαθέσεων των φοιτητών απαιτεί μια δομημένη, ολοκληρωμένη και οργανωμένη συστηματικά μαθησιακή εμπειρία μέσω των διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών (Whitsed & Green, 2015).

Η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών αποτελεί μια ευρεία έννοια που συγκλίνει σε μεγάλο βαθμό με τη στρατηγική της κατ'οίκον διεθνοποίησης των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Η ευρύτητα και αλληλοεπικάλυψη των δύο εννοιών προκύπτει, όπως παρατηρείται, μέσα από τους ορισμούς τους.

Ως κατ' οίκον διεθνοποίηση (internationalisation at home) ορίζεται: *«η στοχευμένη ενσωμάτωση διεθνών και διαπολιτισμικών διαστάσεων στο τυπικό και άτυπο πρόγραμμα σπουδών για όλους τους φοιτητές στο πλαίσιο του εγχώριου μαθησιακού περιβάλλοντος»* (Beelen & Jones, 2015, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015: 49).

Επομένως, η κατ'οίκον διεθνοποίηση εστιάζει κατ'αρχάς στο σύνολο των φοιτητών ενός ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης κι όχι μόνο στους εξερχόμενους φοιτητές των προγραμμάτων διεθνούς κινητικότητας κι αποτελείται από μια σειρά εργαλείων και δραστηριοτήτων, που εκτείνονται μέσα στο χώρο των ιδρυμάτων και στην τοπική κοινότητα και συμβάλλουν στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών και διεθνών ικανοτήτων. Η

κατ'οίκον διεθνοποίηση είναι δυνατό να ωφεληθεί από την παρουσία διεθνών εισερχόμενων φοιτητών και παράλληλα να προσφέρει σε αυτούς την ευκαιρία για την ενσωμάτωσή τους στο μαθησιακό περιβάλλον. Ωστόσο, μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με την παρουσία ντόπιων φοιτητών, οι οποίοι φέρνουν το δικό τους διαφορετικό υπόβαθρο στην εκπαιδευτική διαδικασία (Beelen & Jones 2015, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015: 49). Συνεπώς, η διάσταση της κατ'οίκον διεθνοποίησης είναι προσανατολισμένη στα προγράμματα σπουδών, στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης, στις πρόσθετες ενισχυτικές δραστηριότητες εκτός προγράμματος σπουδών, στη σύνδεση με τις τοπικές πολιτισμικές κοινωνικές ομάδες και στις επιστημονικές και ερευνητικές δραστηριότητες (De Wit, 2010:9). Ταυτόχρονα, η έκφραση και η αξιολόγηση των διεθνοποιημένων μαθησιακών αποτελεσμάτων στο συγκεκριμένο πλαίσιο ενός ακαδημαϊκού πεδίου μπορεί να επιτρέψει την επίτευξη μιας ουσιαστικής διεθνούς και διαπολιτισμικής μάθησης (Beelen & Jones, 2015 όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015: 49).

Ο πιο κοινός και συχνά χρησιμοποιούμενος ορισμός της διεθνοποίησης του προγράμματος σπουδών την οριοθετεί ως: *«την ενσωμάτωση μιας διεθνούς και διαπολιτισμικής διάστασης στην προετοιμασία, τη διδασκαλία και τα αποτελέσματα ενός προγράμματος σπουδών, έτσι ώστε να αναπτύξει στοχευμένα τις διεθνείς και διαπολιτισμικές προοπτικές όλων των φοιτητών ως παγκόσμιων επαγγελματιών και πολιτών»* (Leask, 2009, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015: 50).

Η Leask (2015, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 2015:50) επανεξετάζει τον παραπάνω ορισμό και αποσαφηνίζει τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων σπουδών που εμπλέκονται στη διαδικασία διεθνοποίησης. Έτσι καταλήγει ότι είναι: *«η ενσωμάτωση διεθνών, διαπολιτισμικών και/ή παγκόσμιων διαστάσεων στο περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών, στα μαθησιακά αποτελέσματα, στις μεθόδους αξιολόγησης, στις διδακτικές μεθόδους και στις υπηρεσίες υποστήριξης ενός προγράμματος σπουδών»*.

Γίνεται προφανές ότι απαιτείται μια οργανωμένη και συστηματική διαδικασία για να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι φοιτητές θα αναπτύξουν διεθνείς, διαπολιτισμικές και παγκόσμιες προοπτικές ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους σε ένα διεθνοποιημένο πρόγραμμα σπουδών. Ο ορισμός περιγράφει τη διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών ως μια περιεκτική πορεία όλων των διαστάσεων της εκπαιδευτικής διαδικασίας διδασκαλίας και μάθησης, δηλαδή το τυπικό, άτυπο και κρυφό μέρος του

προγράμματος σπουδών. Απευθύνεται, δηλαδή, στο τυπικό και άτυπο πρόγραμμα σπουδών, στους γνωστικούς, εμπειρικούς και άρρητους τομείς της διαδικασίας της μάθησης και εφαρμόζεται σε πολλαπλά ακαδημαϊκά πεδία (Mestenhauer, 2015:5). Περιλαμβάνει την έννοια του «διαπολιτισμικού» και του «διεθνούς» όσον αφορά τις ρυθμίσεις στη διδασκαλία και μάθηση, τα μαθησιακά αποτελέσματα και το περιεχόμενο. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στις υπηρεσίες υποστήριξης, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη δημιουργίας μιας πανεπιστημιακής κουλτούρας διεθνοποίησης για την ενθάρρυνση της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης εντός και εκτός των αμφιθεάτρων. Ως αποτέλεσμα, η διαδικασία της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών συνεπάγεται περισσότερα από απομονωμένες, προαιρετικές εμπειρίες και δραστηριότητες για μερικούς μόνο φοιτητές (Leask, 2013b: 106).

Παρόλο που η κινητικότητα και η απόκτηση διπλών-κοινών πτυχίων παραμένουν σημαντικές ευκαιρίες διεθνοποίησης, είναι δεδομένο ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι ευκαιρίες αυτές θα προσφέρονται μόνο σε έναν μικρό αριθμό φοιτητών και κατά συνέπεια, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι η διεθνής διάσταση παραμένει στην ανώτατη εκπαίδευση ακόμα και χωρίς αυτά τα στοιχεία (De Wit κ.ά., 2015: 51). Για την ισότιμη πρόσβαση όλων των φοιτητών ενός ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης σε ευκαιρίες διεθνοποίησης διατίθεται πλήθος εργαλείων στο ακαδημαϊκό προσωπικό ώστε να επιτευχθεί η διεθνοποιημένη μάθηση για όλους. Για παράδειγμα, η χρήση συγκριτικής διεθνούς βιβλιογραφίας, προσκλήσεις σε επισκέπτες-ομιλητές τοπικών πολιτισμικών ομάδων, διεθνών πανεπιστημίων ή εταιρειών, πρακτική και μελέτες περιπτώσεων σε διεθνές επίπεδο και η χρήση της τεχνολογίας μέσα από τη ψηφιακή μάθηση και τη διαδικτυακή συνεργασία είναι βασικά εργαλεία για την επιδίωξη της διεθνοποίησης της διδασκαλίας και μάθησης και του προγράμματος σπουδών (Beelen & Jones όπ.α. στο De Wit, κ.ά., 2015:50).

Παρατηρείται επομένως ότι το ακαδημαϊκό προσωπικό είναι βασικός παράγοντας στις προσεγγίσεις διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών. Εξάλλου, οι ακαδημαϊκοί ορίζουν και είναι οι διδάσκοντες των προγραμμάτων σπουδών, δεσμεύονται σε συνεργατική έρευνα με συναδέλφους τους στο εξωτερικό, υποδέχονται τους διεθνείς φοιτητές στα αμφιθέατρα και δημοσιεύουν το ερευνητικό τους έργο σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά (Postiglione & Altbach, 2013). Ακαδημαϊκοί παράγοντες

αλληλοεπιδρούν με διαφορετικούς τρόπους για να διευκολύνουν και να περιορίσουν, να καθοδηγούν και να διαμορφώνουν προσεγγίσεις στη διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου που ορίζονται, διδάσκονται και αξιολογούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα. Η εξέταση κυρίαρχων παραδειγμάτων, μεμονωμένων προκαταλήψεων και κοινών πεποιθήσεων που σχετίζονται με τη διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών απαιτεί φαντασία και δημιουργική σκέψη επίλυσης προβλημάτων από τη μεριά των ακαδημαϊκών (De Wit, 2015).

2.3 Διεθνοποίηση προγραμμάτων σπουδών ως προϊόν: επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, προκλήσεις και εμπόδια ανάπτυξής της

Η εκπαίδευση για την παγκόσμια πολιτειότητα αναγνωρίζεται ως αναπόσπαστο μέρος των διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών. Όλο και περισσότερο τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης αντιλαμβάνονται ότι η διεθνοποίηση των προγραμμάτων σπουδών αποτελεί μέσο της προετοιμασίας των αποφοίτων τους να ζουν και να εργάζονται σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Οι φοιτητές εμπλέκονται στη διεθνή διεπιστημονική έρευνα και στην πολιτισμική και γλωσσική ποικιλομορφία μέσα από τα διεθνοποιημένα προγράμματα σπουδών γεγονός το οποίο τους οδηγεί να αναπτύξουν σαφείς διεθνείς και διαπολιτισμικές προοπτικές ως επαγγελματίες και πολίτες σε παγκόσμιο επίπεδο (De Wit κ.ά., 2015:50). Θα μπορέσουν να αναπτύξουν ικανότητες δέσμευσης σε ηθικές πρακτικές, παγκόσμια ευθύνη και τοπική δράση. Οι φοιτητές αποκτούν τη δυνατότητα να κατακτήσουν μια σειρά από διεθνοποιημένα μαθησιακά αποτελέσματα τα οποία συνοψίζονται στην ανάπτυξη παγκόσμιων προοπτικών, διαπολιτισμικής ικανότητας και υπεύθυνης παγκόσμιας πολιτειότητας. Ειδικότερα, αναπτύσσουν κριτική σκέψη απέναντι στην παγκόσμια πληθώρα της γνώσης, κατανοούν την παγκόσμια φύση των οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών ανταλλαγών, είναι θετικά διακείμενοι απέναντι στην αλλαγή, αναγνωρίζουν τα διαφορετικά διεθνή, πολιτισμικά και γλωσσικά πλαίσια στα οποία ζουν και εργάζονται, είναι ικανοί να αναγνωρίσουν ηθικά ζητήματα, αναπτύσσουν παγκόσμια φαντασία και εκτιμούν την ποικιλομορφία (Green & Whitsed, 2015). Ένα διεθνοποιημένο πρόγραμμα σπουδών αποτελεί το μέσο με το οποίο αναπτύσσονται επιστημολογικά, πρακτικά και οντολογικά στοιχεία και ενσωματώνονται στη μάθηση και στη ζωή των φοιτητών

εξασφαλίζοντας την προθυμία και την ετοιμότητά τους να συμβάλλουν ουσιαστικά και θετικά στη μελλοντική πορεία του κόσμου (De Wit & Leask, 2015).

Όμως, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στον τρόπο με τον οποίο ορίζεται και σχεδιάζεται η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών στα διαφορετικά περιφερειακά και εθνικά πλαίσια. Η ενσωμάτωση της διεθνούς διάστασης μέσα στο πρόγραμμα σπουδών παραμένει μια πρόκληση καθώς το ακαδημαϊκό προσωπικό δεν αντιλαμβάνεται πάντοτε την έννοια του όρου ή δεν έχει την ικανότητα ή την επιθυμία για να σχεδιάσει και να προσφέρει διεθνοποιημένα προγράμματα σπουδών. Το ακαδημαϊκό διδακτικό προσωπικό ορίζει, ελέγχει και διαχειρίζεται τα προγράμματα σπουδών. Δομεί ένα μεγάλο μέρος των προγραμμάτων σπουδών καθώς καθορίζει το τυπικό πρόγραμμα σπουδών. Επιλέγει το περιεχόμενο σπουδών, διαχειρίζεται τη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης και σχεδιάζει την αξιολόγηση. Όμως, πολλοί από το ακαδημαϊκό προσωπικό δε γνωρίζουν τι σημαίνει διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών, δεν έχουν τη νοοτροπία, τις απαιτούμενες δεξιότητες και γνώσεις ώστε να διεθνοποιήσουν τα προγράμματα σπουδών, ενώ ταυτόχρονα δε σκέφτονται ότι έχουν την ευθύνη για την ενεργοποίηση και ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας (De Wit, 2015). Κάποιοι προβληματίζονται ακόμα και για τον τρόπο με τον οποίο θα συνδέσουν τους στόχους διεθνοποίησης των ιδρυμάτων τους με τον επιστημονικό και ερευνητικό τους τομέα και ως εκ τούτου, η ανοιχτή στάση απέναντι στη διαδικασία διεθνοποίησης του προγράμματος σπουδών ποικίλλει μεταξύ των ακαδημαϊκών κλάδων (Leask & Bridge, 2013: 81).

Η διεθνοποίηση των προγραμμάτων σπουδών δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί καθώς πρόκειται για μια πολύπλοκη και απαιτητική δέσμευση, η οποία περιλαμβάνει ένα εύρος εμπλεκόμενων φορέων, στάσεων και αντιλήψεων. Είναι σημαντικό τα διεθνοποιημένα προγράμματα σπουδών να γίνουν από τους διδάσκοντες σε κάθε ακαδημαϊκό πεδίο. Όμως, πολλοί ακαδημαϊκοί δε διαθέτουν το χρόνο ή την ικανότητα που χρειάζονται για την καινοτομία των προγραμμάτων σπουδών, ενώ ορισμένοι δεν έχουν τη διάθεση να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο στη διδασκαλία λόγω χαμηλής προσωπικής ανταμοιβής και ανταπόδοσης. Η συμβολή των ακαδημαϊκών στις διαδικασίες διεθνοποίησης συσχετίζεται καταρχήν με την ερευνητική τους ικανότητα και απόδοση και τις δυνατότητες συνεργασίας στο πλαίσιο της κινητικότητας, ενώ δεν

αναγνωρίζεται ρητά ο ρόλος τους στην ανάπτυξη και στην υποστήριξη της διαδικασίας διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών (Whitsed & Green, 2015).

Παράλληλα, στους επιδιωκόμενους στόχους των διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών τονίζεται η σημασία που προσδίδεται στην ποικιλομορφία που φέρουν οι φοιτητές κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι σημαντική η εστίαση στην επίτευξη της αποτελεσματικής μάθησης των φοιτητών μέσα από την παροχή πληροφοριών και υπηρεσιών, την ανάπτυξη του σεβασμού απέναντι στην ποικιλομορφία, στη διευκόλυνση ανάπτυξης διαπολιτισμικού διαλόγου και δέσμευσης σε αυτόν, στην ανάπτυξη ικανοτήτων προσαρμογής, ευελιξίας και ανταπόκρισης και τελικά, στην ουσιαστική προετοιμασία των φοιτητών να ζήσουν σε ένα παγκοσμιοποιημένο ποικιλόμορφο περιβάλλον (Leask, 2015, όπ.α. στο De Wit κ.ά., 51).

Συνολικά διαπιστώνεται μια σαφής τάση για μια πιο συστηματική προσέγγιση της διεθνοποίησης σε εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης καθώς θεωρείται ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής για να εκσυγχρονιστεί η ανώτατη εκπαίδευση και να βελτιωθεί η οικονομική κατάσταση και η θέση των κρατών στο περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο (De Wit κ.ά., 2015:275). Όμως, αναφορικά με το ζήτημα της αυτονομίας και της λογοδοσίας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ο κίνδυνος της ομογενοποίησης των στρατηγικών διεθνοποίησης και της προσκόλλησης σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις, όπως τίθενται από τους στόχους και τους δείκτες απόδοσης στα εθνικά ή/και περιφερειακά συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης, αξίζει να επισημανθεί. Η εστίαση στους εθνικούς δείκτες απόδοσης οδηγεί στην πίεση για αύξηση των ποσοτικών αποτελεσμάτων παρά στα αποτελέσματα της διεθνοποίησης που σχετίζονται με τη βελτίωση των ποιοτικών δεικτών της εκπαίδευσης, της έρευνας και της επίδρασης στην κοινωνία (De Wit κ.ά., 2015: 276).

Επιπλέον πρόκληση που επηρεάζει το επίπεδο βαρύτητας που αποδίδεται στην ανάληψη δράσεων για τη διεθνοποίηση των προγραμμάτων σπουδών αποτελεί το εύρος των διαθέσιμων φορέων και μηχανισμών χρηματοδότησης. Ζητήματα αυτής της πρόκλησης αποτελούν η μείωση της δημόσιας χρηματοδότησης και ο περιορισμός των εσωτερικών διαθέσιμων πόρων των ιδρυμάτων, η εξάρτηση από βραχυπρόθεσμα

προγράμματα και εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης και η υπερβολική εστίαση στην ανταποδοτικότητα και στην ανάγκη δημιουργίας εσόδων (De Wit κ.ά., 2015:276).

Επίσης, η έλλειψη περισσότερων ερευνών, μελετών, ακριβών μετρήσεων και αναλύσεων των αποτελεσμάτων των προσεγγίσεων διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση και συγκεκριμένα της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών δημιουργεί εμπόδια στην παραγωγή αποδείξεων για το αντίκτυπό τους. Παράλληλα τα ανεπαρκή δεδομένα δυσχεραίνουν τη σύγκριση μεταξύ των μοντέλων και των δράσεων διεθνοποίησης, γεγονός που οδηγεί σε ανεπαρκή ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων στη λήψη των αποφάσεων (De Wit κ.ά., 2015: 278).

Η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών και των μαθησιακών αποτελεσμάτων ως αποτέλεσμα της ανάγκης για την ανάπτυξη μιας διεθνούς διάστασης για όλους τους φοιτητές ενός ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης δεν εμφανίζεται ως στρατηγική προτεραιότητα σε αρκετές περιοχές. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στις περιπτώσεις αυτές η προσέγγιση διεθνοποίησης όσον αφορά τα προγράμματα σπουδών γίνεται κατανοητή απλώς ως διδασκαλία σε άλλη γλώσσα, κυρίως στην αγγλική, και ως παροχή από κοινού πτυχίων και διπλών προγραμμάτων (De Wit κ.ά., 2015:279). Σημαντική πρόκληση αποτελεί η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας στην ανώτατη εκπαίδευση και την έρευνα και η περιορισμένη παροχή προγραμμάτων εκμάθησης ξένων γλωσσών από πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα για την περαιτέρω ανάπτυξη της εισαγωγής της διεθνοποίησης στα προγράμματα σπουδών (De Wit κ.ά., 2015:282).

Στο μελλοντικό επιθυμητό σενάριο για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης στη σχετική μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου γίνεται πρόταση για την ενίσχυση της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών με στόχο την εκπαίδευση παγκόσμιων πολιτών και επαγγελματιών. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών και μαθησιακών αποτελεσμάτων μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της διεθνούς εικόνας των ιδρυμάτων, στην προσέλκυση και ανάπτυξη ταλαντούχων φοιτητών και στην οικονομική βιωσιμότητα. Τα προγράμματα σπουδών απαιτούν αλλαγές, οι οποίες θα περιλαμβάνουν καλύτερα καθορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα (ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων και παγκόσμιων προοπτικών), αξιοποίηση της ποικιλομορφίας των φοιτητών και ενίσχυση της εκμάθησης ξένων γλωσσών (De Wit κ.ά., 281).

Η τρέχουσα και παγκοσμίως αναγνωρισμένη επένδυση στη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία έχει ως βασικό πυλώνα την εξωτερική συνιστώσα της διεθνοποίησης, δηλαδή τη διεθνή κινητικότητα φοιτητών, ακαδημαϊκών και διοικητικού προσωπικού, αναμένεται από τις σύγχρονες πολιτικές να επεκταθεί στον τομέα ανάπτυξης των προγραμμάτων σπουδών. Ο τομέας αυτός της διεθνοποίησης είναι δυνατό να περιλαμβάνει ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων και τίτλων σπουδών (joint degrees), συνδυασμένες μεθόδους διδασκαλίας και μικτές προσεγγίσεις μάθησης (blended learning), διεθνείς θέσεις εργασίας και διεθνοποιημένα μαθησιακά αποτελέσματα (De Wit κ.ά., 2015: 281).

2.4 Διεθνοποιημένα προγράμματα σπουδών: Ανάλυση σχεδίων δράσης των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην Αυστραλία

Σύμφωνα με τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2015) για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης, τα πανεπιστήμια της Αυστραλίας βρίσκονται ανάμεσα στα πιο διεθνοποιημένα όσον αφορά την προσέλκυση ξένων φοιτητών, τη διδασκαλία, τις υπηρεσίες υποστήριξης και το διεθνές έργο των πανεπιστημιακών ερευνητών. Η ποικιλομορφία στις προσεγγίσεις διεθνοποίησης καθώς καθορίζεται από ένα δυναμικό συνδυασμό διαφορετικών λογικών και κινήτρων, όπως επισημάνθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι διακριτή και στα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Αυστραλίας. Συγκεκριμένα, τίθενται προκλήσεις τόσο σε επίπεδο ιδρυμάτων, όσον αφορά τη στρατηγική, τη διοίκηση και την οικονομική συνοχή, όσο και σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με το υποστηρικτικό πλαίσιο της δημόσιας πολιτικής. Ο βαθμός και τα μοντέλα διεθνοποίησης των πανεπιστημίων πλαισιώνονται κυρίως από τις ρυθμίσεις της κυβερνητικής πολιτικής, όπως είναι η μείωση της δημόσιας χρηματοδότησης του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης, η προσπάθεια προώθησης της εξαγωγής των εκπαιδευτικών υπηρεσιών και οι ρυθμιστικές προσεγγίσεις στη διασφάλιση ποιότητας και στο καθεστώς της βίζας για τους φοιτητές (De Wit κ.ά., 2015:191).

Παρά την ποικιλομορφία των πανεπιστημίων όσον αφορά στην αποστολή τους, στη σύνθεση των φοιτητών, στη χρηματοδότηση και στη συμμετοχή εξωτερικών εταίρων, κοινά σημεία αναφοράς είναι η ερευνητική αποστολή, η υψηλής ποιότητας διδασκαλία και έρευνα και οι δράσεις τους για διεθνοποίηση (De Wit κ.ά., 2015:192). Κοινές

τάσεις και προσεγγίσεις διεθνοποίησης που εφαρμόζονται από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, είτε σε μεγαλύτερο βαθμό και περισσότερο στρατηγικά είτε με περιορισμένη εστίαση και λιγότερο εμπεριστατωμένα, αφορούν τη διεθνή κινητικότητα εισερχόμενων και εξερχόμενων φοιτητών, τη διεθνή ανταλλαγή προσωπικού, την παγκόσμια συνεργασία στο επίπεδο της έρευνας, την επέκταση και την ενίσχυση των εσόδων (De Wit κ.ά., 2015:197). Κυρίως παρουσιάζεται μια αυξημένη εστίαση στη διεθνοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων για να αφορά όλους τους φοιτητές μέσω του επανασχεδιασμού του προγράμματος σπουδών για τη διασφάλιση δυνατοτήτων στους αποφοίτους (De Wit κ.ά., 2015:199).

Έτσι, σύμφωνα με τους Green και Whitsed (2015:7) η διαδικασία διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών εμφανίστηκε στην Αυστραλία ώστε, από τη μία, να αντιμετωπίσει το ζήτημα του μεγάλου πληθυσμού των εγχώριων φοιτητών χωρίς δυνατότητα κινητικότητας και, από την άλλη, να ανταποκριθεί στην εμπορευματοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Παράλληλα, η αυξανόμενη παρουσία των διεθνών φοιτητών καθώς και η επιδίωξη του στόχου των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Αυστραλίας για την ανάπτυξη ενημερωμένων, ενεργών παγκόσμιων πολιτών οδηγούν σε τροποποιήσεις στη στήριξη των φοιτητών και σε προσαρμογές των προγραμμάτων σπουδών και των μεθόδων διδασκαλίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η παγκόσμια πολιτειότητα, οι διεθνείς προοπτικές των φοιτητών και η επικοινωνία μεταξύ των πολιτισμών έχουν προκύψει ως άμεσα αποτελέσματα των διεθνοποιημένων προγραμμάτων σπουδών. Έτσι, δίνεται έμφαση στην ενσωμάτωση διεθνών και διαπολιτισμικών διαστάσεων στο περιεχόμενο, στους μαθησιακούς στόχους, στη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης, στις ρυθμίσεις αξιολόγησης και στις υπηρεσίες στήριξης που διαθέτει ένα πρόγραμμα σπουδών, δηλαδή στη διαδικασία που το καθιστούν διεθνοποιημένο. Ωστόσο, αντιλαμβανόμενοι το ρόλο και την ευθύνη των πανεπιστημίων να ενσωματώσουν λειτουργικά και ουσιαστικά την έννοια της παγκόσμιας πολιτειότητας στη στρατηγική τους και στις παιδαγωγικές πρακτικές, η κυβέρνηση, τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης και οι ομάδες εργοδοτών της Αυστραλίας συνεργάστηκαν και οργάνωσαν ένα συνέδριο για να τονίσουν τη σημασία της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών (De Wit κ.ά., 2015: 199).

Από την πλευρά της κυβέρνησης, χορηγήθηκαν χρηματοδοτήσεις για την υποστήριξη ερευνητικών έργων αναφορικά με τη διδασκαλία και μάθηση σχετικά με τους πολιτισμούς, την παγκόσμια πολιτειότητα και τη διαδικασία διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών. Τα αποτελέσματα των ερευνητικών έργων διαδόθηκαν τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και επηρέασαν τους φορείς πολιτικής και τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης για την προώθηση μιας διεθνοποίησης με περισσότερο στρατηγικά χαρακτηριστικά. Ταυτόχρονα, αξιοποιούνται σε μεγάλο βαθμό οι ευκαιρίες που παρέχει η τεχνολογία για την παγκόσμια δικτύωση της διδασκαλίας και μάθησης και την ενίσχυση της εσωτερικής διεθνοποίησης και των διαπολιτισμικών ανταλλαγών (De Wit κ.ά., 2015:199). Ωστόσο, παρά την κατεύθυνση και τις δεσμεύσεις που φέρεται να έχει πάρει η κυβέρνηση και η ανώτατη εκπαίδευση της Αυστραλίας προς προσεγγίσεις διεθνοποίησης, πέραν και εκτός νοοτροπίας κινητικότητας και άμεσης οικονομικής απόδοσης, φαίνεται να κυριαρχεί ακόμα ο εργαλειακός και ανταποδοτικός χαρακτήρας της διεθνούς εκπαίδευσης.

Συμπεράσματα

Η διεθνής διάσταση στην ανώτατη εκπαίδευση έχει αλλάξει στις σύγχρονες μορφές και προσεγγίσεις διεθνοποίησης. Περιληπτικά, αυτές ποικίλλουν από τη διεθνή μεταφορά γνώσεων και ικανοτήτων, την κινητικότητα φοιτητών, καθηγητών, διοικητικού προσωπικού, τη συνεργασία ιδρυμάτων στο επίπεδο της έρευνας, την εξαγωγή ακαδημαϊκών συστημάτων και κουλτούρας, μέχρι τη διεθνοποίηση των προγραμμάτων σπουδών και των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τη διασυνοριακή πραγματοποίηση προγραμμάτων και ερευνητικών έργων, τη ψηφιακή μάθηση, τη μαζική διαδικτυακή διεθνή μάθηση, και την εικονική κινητικότητα (De Wit κ.ά., 2015:41). Τα προαναφερόμενα υπογραμμίζουν τόσο τη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας όσο και την ανάπτυξη ανταγωνισμού μεταξύ των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο (σ. 29).

Ωστόσο, η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης είναι μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία. Οι παράγοντες που ενθαρρύνουν ή εμποδίζουν τις δραστηριότητες διεθνοποίησης σε επίπεδο ιδρυμάτων δεν καθορίζονται αυστηρά και μόνο από το εθνικό, περιφερειακό και διεθνές πλαίσιο. Υπάρχουν επιρροές που

αφορούν το πολιτισμικό πλαίσιο, όπως η ιστορία και η κουλτούρα, τα ακαδημαϊκά πεδία και μαθήματα, το προφίλ και τις μεμονωμένες πρωτοβουλίες των ιδρυμάτων, τις εθνικές πολιτικές, τα κανονιστικά πλαίσια, τη χρηματοδότηση, τις περιφερειακές προκλήσεις και ευκαιρίες και την παγκοσμιοποίηση.

Η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών αφορά την προετοιμασία των φοιτητών για τη ζωή τους ως ενεργών μελλοντικών πολιτών και ως επαγγελματιών στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Στόχος είναι να θεωρούν οι απόφοιτοι τους εαυτούς τους συνδεδεμένους όχι μόνο με τις τοπικές τους κοινότητες αλλά και με την παγκόσμια κοινότητα και ταυτόχρονα, να ενδιαφέρονται και να δεσμεύονται για το καλό του διεθνούς κοινωνικού συνόλου. Συνεπώς, δεν αφορά αποκλειστικά την κατάρτισή τους για ικανοποίηση υψηλών απαιτήσεων στη μελλοντική τους επαγγελματική πρακτική, αλλά και τους προετοιμάζει να δρουν ως υπεύθυνα και ηθικά κοινωνικά όντα. Σημαντική προτεραιότητα για το μέλλον της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση είναι η επίτευξη της κατάλληλης ισορροπίας των μαθησιακών αποτελεσμάτων ανάμεσα στην εκπαίδευση για την εκπλήρωση καθορισμένων βραχυπρόθεσμων απαιτήσεων και στην ανάπτυξη ικανοτήτων στους φοιτητές για την υπεύθυνη ανταπόκριση απέναντι στις προκλήσεις και τα προβλήματα του κόσμου.

Είναι φανερό από οι προηγούμενες ενότητες, όπου αναφέρθηκαν οι ορισμοί και τα παραδείγματα διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση και συγκεκριμένα η προσέγγιση διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών, ότι η διεθνοποιημένη μάθηση για το σύνολο των φοιτητών αποτελεί μια σημαντική πρόκληση που απαιτεί μακροπρόθεσμη δέσμευση και πόρους. Η απλή εναλλαγή της γλώσσας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία δε συνιστά από μόνη της ένα διεθνοποιημένο πρόγραμμα σπουδών, αλλά η ουσία έγκειται στην προσπάθεια διεθνοποίησης της παιδαγωγικής προσέγγισης, των υπηρεσιών στήριξης, του περιεχομένου και των μαθησιακών αποτελεσμάτων ενός προγράμματος σπουδών. Απαιτείται δέσμευση από τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, και κυρίως το ακαδημαϊκό προσωπικό, να αναπτύξουν τη στρατηγική της διεθνοποίησης προγραμμάτων σπουδών συνδυαστικά και με την εξωτερική ή εσωτερική διεθνοποίηση. Έτσι, θα κατορθώσουν να απομακρυνθούν από τις σύγχρονες προσεγγίσεις διεθνοποίησης που παρέχουν μεμονωμένες διεθνείς εμπειρίες σε λίγους φοιτητές. Η πολυπλοκότητα της διαδικασίας της διεθνοποίησης, οι

προκλήσεις και η απογοήτευση που προκύπτει από την μειωμένη εμπλοκή του ακαδημαϊκού προσωπικού επισημαίνονται συχνά στη βιβλιογραφία.

Σε διαφορετικά πλαίσια, εθνικά, περιφερειακά και ιδρυματικά, υπάρχουν ποικίλες λογικές, ευκαιρίες, σημεία εκκίνησης και εμπόδια, όμως υπάρχουν και γενικά χρήσιμες προσεγγίσεις για τη διαδικασία διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών. Καταρχάς, χρειάζεται να υπάρχει σαφήνεια όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών είναι σημαντική για το ίδιο το περιεχόμενο του προγράμματος. Επίσης, είναι επιτακτική η συμμετοχή τόσο του ακαδημαϊκού προσωπικού στο συντονισμό και στην οργάνωση όσο και η εμπλοκή των φοιτητών μέσω της στοχευμένης διαδραστικής και εμπειρικής μάθησης.

Απέναντι στους μετασχηματισμούς της σημερινής κοινωνικής πραγματικότητας αποτελεί αναγκαιότητα, και όχι επιλογή, της ανώτατης εκπαίδευσης η διεθνοποίηση της διαδικασίας της διδασκαλίας και μάθησης ώστε να φέρει ως μαθησιακό αποτέλεσμα την ανάπτυξη διεθνών και διαπολιτισμικών ικανοτήτων στους φοιτητές. Εφόσον η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών αναγνωρίζεται από τη βιβλιογραφία ως στρατηγική για την προετοιμασία παγκόσμιων πολιτών, αποτελεί επιπλέον πρόκληση για την ανώτατη εκπαίδευση να νοηματοδοτήσει τους σχετικούς με την παγκόσμια πολιτειότητα όρους και να δράσει στοχευμένα, πέρα από την απλή αναφορά τους στα επίσημα έγγραφα πολιτικής για την αποστολή και το όραμά της.

Βιβλιογραφία

Blessinger, P. (2015). *The world needs more international higher education*. University World News, Global Edition, 364 (26.4.15). Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20150422110029960>.

Dewey, P., & Duff, S. (2009). *Reason before Passion: Faculty Views on Internationalization in Higher Education*. Higher Education, 58 (4): 491-504. Ανακτήθηκε 26 Ιουλίου, 2017, από:

<http://link.springer.com/article/10.1007/s10734-009-9207-z/fulltext.html>.

De Wit, H. (2010). *Internationalisation of Higher Education in Europe and its Assessment, Trends and Issues*. NVAO Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. Brussels: Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, European Commission. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

http://educ.utm.my/sanitah/files/2016/02/Internationalisation_of_Higher_Education_in_Europe_DEF_december_2010.pdf

De Wit, H. (2015). *Academics must have key role in internationalisation*. University World News, Global Edition, 365 (1.5.15). Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20150429112419734>.

De Wit, H., Hunter, F., Howard, L. and Egron-Polak, E. (2015). *Internationalisation of Higher Education - Study*. Strasbourg: European Parliament On-line Publications. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf)

De Wit, H. & Leask, B. (2015). Foreword: Internationalisation, the Curriculum and the Disciplines. In Green, W. and Whitsed, C. (eds.), *Critical perspectives on internationalizing the curriculum in disciplines. Reflective narrative accounts from business, education and health* (pp. ix-xv). The Netherlands: Sense publishers. Ανακτήθηκε 5 Αυγούστου, 2017, από:

<https://www.sensepublishers.com/media/2366-critical-perspectives-on-internationalising-the-curriculum-in-disciplines.pdf>

De Wit, H. (2016). *Ethical internationalisation for all is not impossible*. University World News, Global Edition, 431 (7.10.16). Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20161007131130206>.

Galinova, E. (2015). Promoting Holistic Global Citizenship in College: Implications for Education Practitioners. In Williams, R. D. and Lee, A. (eds.), *Internationalising*

Higher Education: Critical Collaborations across the Curriculum (pp. 17-34).

Rotterdam: Sense Publishers. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<https://www.sensepublishers.com/media/2294-internationalizing-highereducation.pdf>

Green, W. & Whitsed, C. (2015). Introducing critical perspectives on internationalizing the curriculum. In Green, W. and Whitsed, C. (eds.), *Critical perspectives on internationalizing the curriculum in disciplines. Reflective narrative accounts from business, education and health* (pp. 3-22). The Netherlands: Sense publishers. Ανακτήθηκε 5 Αυγούστου, 2017, από:

<https://www.sensepublishers.com/media/2366-critical-perspectives-on-internationalising-the-curriculum-in-disciplines.pdf>

Hudzik, J. (2011). *Comprehensive Internationalization. From Concept to Action*. NAFSA: Association of International Educators, Washington, D.C. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

https://www.nafsa.org/uploadedFiles/NAFSA_Home/Resource_Library_Assets/Publications_Library/2011_Comprehen_Internationalization.pdf

International Association of Universities (2012). *Affirming academic values in internationalisation of higher education: A call for action*. Paris: International Association of Universities. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

http://www.iauaiu.net/sites/all/files/Affirming_Academic_Values_in_Internationalization_of_Higher_Education.pdf

Knight, J. & De Wit, H., (1995). Strategies for internationalization of higher education: Historical and conceptual perspectives. In Knight, J. & De Wit, H. (eds.) *Strategies for Internationalization of Higher Education: A Comparative Study of Australia, Canada, Europe, and the USA* (pp. 5–32). Amsterdam: European Association for International Education. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

https://www.researchgate.net/publication/234724517_Strategies_for_the_Internationalisation_of_Higher_Education_A_Comparative_Study_of_Australia_Canada_Europe_and_the_United_States_of_America.

Leask, B. (2013a). *Internationalizing the Curriculum and Student Learning: Preparing Graduates for the 21st Century. 2012-13 Mestenhauser Lecture on Internationalizing Higher Education*. Minneapolis: Global Programs and Strategy Alliance at the University of Minnesota. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

https://global.umn.edu/icc/documents/2012-13_mestenhauser_lecture_leask.pdf.

Leask, B. (2013b). *Internationalising the curriculum in the disciplines – imagining new possibilities*. *Journal of Studies in International Education*, 17 (2): 103-118. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1028315312475090>.

Leask, B. & Bridge, C. (2013). *Comparing internationalisation of the curriculum in action across disciplines; theoretical and practical perspectives*. *Compare; A Journal of Comparative and International Education*, 43 (1): 79-101. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03057925.2013.746566?needAccess=true>.

Lilley, K. (2014). *Educating global citizens: translating the 'idea' into university organisational practice*. Discussion paper prepared for an International Education Association of Australia National Symposium: 'Fostering global citizenship and global competence', Melbourne. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<https://www.ieaa.org.au/documents/item/293>.

Mestenhauser, J. A. (2015). *On the Hologram of International Education. Introduction*. In Williams, R. D. and Lee, A. (eds.), *Internationalising Higher Education: Critical Collaborations across the Curriculum* (pp. 3-15). Rotterdam: Sense Publishers. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<https://www.sensepublishers.com/media/2294-internationalizing-highereducation.pdf>.

O'Neill, G. (2015). *Curriculum Design in Higher Education: Theory to Practice*, Dublin: UCD Teaching & Learning. Ανακτήθηκε 5 Αυγούστου, 2017, από:

<http://www.ucd.ie/t4cms/UCDTLP0068.pdf>.

Postiglione, G.A. & Altbach, P.G. (2013). *Professors: The key to internationalisation*. *International Higher Education*, 2013 (73): 11-12. Ανακτήθηκε 5 Αυγούστου, 2017, από:

<https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ihe/article/view/6086/5331>.

Whitsed, C. and Green, W. (2015). *Broadening ambitions for international education*. *University World News, Australia Edition*, 363 (17.04.15). Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20150415051443841>.

Williams, R. D. and Lee, A. (2015). *Internationalising Higher Education: Critical Collaborations across the Curriculum*. In Williams, R. D. and Lee, A. (eds.), *Internationalising Higher Education: Critical Collaborations across the Curriculum* (pp. xi-xv). Rotterdam: Sense Publishers. Ανακτήθηκε 28 Ιουλίου, 2017, από:

<https://www.sensepublishers.com/media/2294-internationalizing-highereducation.pdf>.